

TALIS DASTURINING DUNYO TA’LIM TIZIMI RIVOJIDAGI O’RNI VA DUNYO BO’YLAB TATBIQ QILINISHIDAGI TADBIRLAR

Qarshiboyeva Xurinis Karimovna

TIPI o’qituvchisi, Toshkent shahri, O’zbekiston

e-mail: xurinis.csipi@gmail.com

Annotsiya. Maqolada TALIS (Teaching and Learning International Survey) dasturining dunyo ta’lim tizimlarini rivojlantirishdagi ahamiyati ko’rib chiqilgan. TALIS — bu maktablarda ta’lim va o’qitish sifatini tahlil qilishga qaratilgan xalqaro tadqiqotdir. Maqolada TALISning asosiy maqsadlari va vazifalari, shuningdek, ushbu tadqiqotning ta’lim sifatini oshirish va o’qituvchilarning professional rivojlanishini qo’llab-quvvatlashdagi ahamiyati batafsil tahlil qilingan. Ayniqsa, TALIS dasturining turli mamlakatlarda qo’llanilishi, shuningdek, olingan ma’lumotlar asosida ta’lim tizimlarini yaxshilashga qaratilgan aniq tadbirlar va tashabbuslar alohida e’tiborga olinadi. TALIS dasturi ta’lim sohasidagi eng yaxshi amaliyotlar va tendensiyalarni aniqlashga yordam beradi, bu esa o’quv jarayonlarini yaxshilash va pedagogik mahoratni oshirishga xizmat qiladi

Kalit so’zlar. TALIS dasturi, dunyo ta’lim tizimi, amaliyot, tendensiya, pedagogik mahorat.

Kirish. O’qituvchilar va o’quvchilar o’rtasidagi samarali aloqalar, ta’lim jarayonidagi innovatsiyalar va ta’lim sifatini oshirishga bo’lgan ehtiyoj, zamonaviy ta’lim tizimlarining muhim vazifalari hisoblanadi. TALIS (Teaching and Learning International Survey) dasturi – bu xalqaro miqyosda o’qituvchilarning malakasini baholash va ta’lim tizimlarining samaradorligini oshirish maqsadida amalga oshiriladigan ilmiy tadqiqot. Ushbu dastur orqali dunyoning turli burchaklaridan olingan tajribalar tahlil qilinib, o’qituvchilarning kasbiy rivojlanishini yaxshilash uchun samarali strategiyalar ishlab chiqiladi. TALIS dasturi o’zining o’qituvchilarning metodologik yondashuvlari, ish sharoitlari, pedagogik amaliyotlar va ta’limning umumiy sifatini o’rganishga qaratilganligi bilan ta’lim tizimlarining jahon bo’yicha modernizatsiyasida katta ahamiyatga ega.

TALIS dasturining maqsadlari va vazifalari. TALIS dasturining asosiy maqsadi o’qituvchilarning kasbiy rivojlanishini o’rganish va ta’lim tizimlarining samaradorligini baholashdir. Ushbu dastur orqali amalga oshiriladigan tadqiqotlar, o’qituvchilarning ta’lim berish usullari, ularning malaka oshirishga qaratilgan faoliyatlari, ishlash sharoitlari va ta’lim jarayonidagi innovatsiyalarni o’rganish imkonini beradi. TALIS dasturining vazifalari quyidagicha:

- O’qituvchilarni o’rganish: O’qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi, metodik yondashuvlari va o’quvchilarga ta’lim berishdagi muvaffaqiyatlarini o’rganish.

- Ta’lim tizimlarining samaradorligini baholash: Ta’limdagi mavjud tizimlarning samaradorligini aniqlash va ularni takomillashtirish uchun eng yaxshi amaliyotlarni aniqlash.

- Yangi pedagogik yondashuvlar va metodlarni ishlab chiqish: O’qituvchilarning innovatsion yondashuvlar va pedagogik texnologiyalarni qo’llashga bo’lgan tayyorligini o’rganish va samarali metodlarni joriy etish.

- O’quvchilarni muvaffaqiyatli o’qitish: O’quvchilarning muvaffaqiyatlarini o’rganish va ta’limning umumiy sifatini oshirish uchun zarur choralarni aniqlash.

TALIS dasturining ta’lim siyosatiga ta’siri. TALIS dasturi o’qituvchilarning malakasini oshirish va ta’lim tizimlarini modernizatsiya qilishda katta ahamiyatga ega. Bu dastur ta’lim siyosatiga sezilarli ta’sir ko’rsatadi, chunki u o’qituvchilarning professional rivojlanishi, ta’limdagi boshqaruv va ta’lim tizimining sifatini oshirish bo’yicha yangi strategiyalarni ishlab chiqishda yordam beradi. TALIS dasturining ta’lim siyosatiga bo’lgan ta’sirini ko’rsatadigan asosiy jihatlar quyidagilardir:

O’qituvchilarning professional rivojlanishi: TALIS dasturi orqali o’qituvchilarning kasbiy rivojlanishini qo’llab-quvvatlash, ularni zamonaviy pedagogik metodlar bilan tanishtirish va o’qitishning samaradorligini oshirish uchun eng yaxshi usullarni ishlab chiqish imkoniyati mavjud.

Ta’lim tizimlarining samaradorligi: TALIS o’qituvchilar va ta’lim muassasalarining faoliyatini baholash orqali ta’lim tizimlarining samaradorligini oshirish va boshqaruvni yaxshilashga yordam beradi.

Pedagogik innovatsiyalarni kiritish: TALIS yangi pedagogik metodlar va texnologiyalarni o’qituvchilarga tanishtiradi, bu esa ta’lim jarayonining yanada samarali bo’lishiga yordam beradi.

TALIS dasturining dunyo bo’ylab tadqiq qilinishi. TALIS dasturi dunyo bo’ylab ko’plab mamlakatlarda muvaffaqiyatli tatbiq qilindi. Bunday tadqiqotlar o’qituvchilarning malakasini oshirish, ta’lim tizimlarini yaxshilash va pedagogik amaliyotlarni takomillashtirishga katta hissa qo’shdi. TALIS dasturining muvaffaqiyatli amalga oshirilgan tadbirlariga quyidagilar kiradi:

Mamlakatlarda o’qituvchilarni o’rganish: TALIS dasturi o’qituvchilarni va ta’lim muassasalarini o’rganish orqali, o’qituvchilarning o’quvchilar bilan ishlashdagi muvaffaqiyatlarini baholash va ta’lim tizimlarining samaradorligini oshirish uchun yangi strategiyalar ishlab chiqdi. Misol uchun, o’qituvchilarning malaka oshirish va ta’lim jarayonida innovatsion metodlarni qo’llashga bo’lgan ehtiyojni aniqlashda dastur muhim rol o’ynadi.

Ta’lim siyosatini modernizatsiya qilish: TALIS dasturi orqali mamlakatlar ta’lim siyosatlarini yangilash, o’qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga qaratilgan yangi strategiyalarni ishlab chiqish va ta’lim tizimlarini modernizatsiya qilish bo’yicha tadbirlar amalga oshirildi.

O’qituvchilar uchun xalqaro ta’lim dasturlari: TALIS o’qituvchilarga xalqaro tajribalarni o’rganish imkoniyatini yaratdi, bu esa ta’limning sifatini oshirishga xizmat qiladi. Mamlakatlar o’rtasida tajriba almashish va samarali metodlarni joriy etish o’qituvchilarning professional malakalarini oshirishga yordam beradi.

TALIS dasturining kelajakdagi rivoji. Kelajakda TALIS dasturi ta’lim tizimlarining rivojlanishiga va o’qituvchilarning malakasini oshirishga yanada ko’proq yordam berish imkoniyatiga ega. Dastur yordamida ta’lim tizimlari sifatini baholash, yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish va o’qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga bo’lgan ehtiyojni yanada aniqlash mumkin. Bundan tashqari, TALIS xalqaro miqyosda ta’lim siyosatidagi yangilanishlarga turtki beradi va global ta’lim tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

TALIS dasturi O’zbekiston ta’lim tizimida kutilayotgan o’zgarishlarga sababchi bo’lishi kutilmoqda quyidagi yo’nalishlarda:

O’qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish

TALIS dasturining asosiy maqsadlaridan biri o’qituvchilarning professional rivojlanishini baholash va ularga zarur bo’lgan malaka oshirish imkoniyatlarini yaratishdir. O’zbekistonda TALISning natijalari o’qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi va pedagogik metodlar bo’yicha yangilanishlarga ehtiyoj borligini ko’rsatdi. Shunday qilib, ushbu dastur orqali o’qituvchilarning malakasini oshirish uchun yangi o’quv kurslari, treninglar va kasbiy rivojlanish dasturlari joriy etilishi kutilmoqda. Bu, o’z navbatida, o’qituvchilarning samaradorligini oshirishi va o’quvchilarga ta’lim berish sifatini yaxshilashi mumkin.

Pedagogik metodlarning takomillashishi

TALIS dasturi o’qituvchilarning metodik yondashuvlarini tahlil qilib, innovatsion va samarali pedagogik metodlarning ahamiyatini ta’kidlaydi. O’zbekistonda bu dasturdan olingan ma’lumotlar, o’qituvchilarga zamonaviy ta’lim metodologiyalarini joriy etishga yordam beradi. Masalan, problemaga yo’naltirilgan ta’lim, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, faol o’qitish usullari kabi yondashuvlar keng tarqalishi mumkin. Bu, o’z navbatida, o’quvchilarning o’rganish samaradorligini oshiradi.

Ta’lim tizimidagi boshqaruvni yaxshilash

TALIS dasturi o’qituvchilar va ta’lim muassasalarining boshqaruv tizimlarini o’rganadi va samarali boshqaruvning ta’lim sifatiga ta’sirini tahlil qiladi.

O‘zbekistonda TALIS orqali ta’lim tizimining boshqaruv jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan yangi strategiyalar ishlab chiqilishi mumkin. Bu, o‘z navbatida, ta’lim muassasalarida boshqaruv tizimlarini yaxshilash, ta’lim resurslarini samarali taqsimlash va o‘qituvchilarning ish sharoitlarini yaxshilashga olib keladi.

Ta’limning sifatini oshirish

TALIS dasturining natijalaridan kelib chiqqan holda, O‘zbekistonda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va o‘quvchilarning muvaffaqiyatini oshirish uchun yangi yondashuvlar joriy etilishi mumkin. O‘qituvchilarni malaka oshirishning samarali tizimlarini ishlab chiqish, ta’lim jarayonidagi sifatni oshirishga yordam beradi. TALISning yordamida o‘qituvchilarni o‘qitish metodlari, texnologiyalarni qo‘llash va ta’limda innovatsiyalarni kiritish masalalarida yangi strategiyalar ishlab chiqiladi.

Pedagogik innovatsiyalar va texnologiyalarni joriy etish

TALIS dasturining tahlil qilgan natijalari o‘qituvchilarning pedagogik innovatsiyalar va zamonaviy texnologiyalarni qo‘llashga tayyorligini o‘rganadi. O‘zbekistonda, ayniqsa, digital ta’lim va onlayn platformalar orqali ta’limni rivojlantirishga katta e’tibor qaratilmoqda. TALISning ma’lumotlari asosida o‘qituvchilarga yangi texnologiyalarni qo‘llashda yordam beruvchi dasturlar va treninglar tashkil etilishi mumkin, bu esa ta’lim tizimining sifatini oshiradi.

O‘qituvchilarning ish sharoitlarini yaxshilash

TALIS dasturining natijalari o‘qituvchilarning ish sharoitlari va motivatsiyasini baholashga imkon beradi. O‘zbekistonda, o‘qituvchilarning ish sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan tashabbuslar amalga oshirilishi kutilmoqda. Bu, o‘z navbatida, o‘qituvchilarning ishga bo‘lgan ishtiyoqini oshiradi, ularning kasbiy rivojlanishiga yordam beradi va umumiy ta’lim sifatini yaxshilashga olib keladi.

Xalqaro ta’lim tizimlari bilan hamkorlikni kuchaytirish

TALIS dasturi global ta’lim tizimlarining o‘zaro tajriba almashishini ta’minlaydi. O‘zbekistonning TALIS dasturidagi ishtiroki xalqaro ta’lim tizimlari bilan hamkorlikni kuchaytiradi. Bu, o‘z navbatida, O‘zbekistonning ta’lim siyosatida innovatsiyalarni joriy etish va global tajribalarni tatbiq etish imkoniyatlarini yaratadi.

Statistik ma’lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish

TALIS dasturining ma’lumotlari ta’lim tizimi haqida aniq statistik ma’lumotlar taqdim etadi. O‘zbekistonda bu ma’lumotlar ta’lim siyosatini ishlab chiqishda va yangilashda muhim vosita sifatida foydalaniladi. Dastur orqali

olingan natijalar ta’lim tizimidagi zaif tomonlarni aniqlash va ularni yaxshilashga qaratilgan choralarni belgilashda yordam beradi.

TALIS (Teaching and Learning International Survey) dasturi har uch yilda o’tkaziladi. So’nggi, 2023-yilda o’tkazilgan TALIS tadqiqoti o’qituvchilarni malaka oshirish, ta’lim jarayonining samaradorligini tahlil qilish va ta’lim tizimlarining holatini o’rganish maqsadida tashkil etildi.

2023-yilgi TALIS dasturida 38 ta davlat qatnashdi. Bu davlatlar orasida Yevropa, Osiyo, Amerika va Avstraliya kabi turli mintaqalardan o’qituvchilarning malakasi va ta’lim jarayoniga bo’lgan yondashuvlar o’rganildi. Ushbu tadqiqotda, nafaqat rivojlangan mamlakatlar, balki rivojlanayotgan davlatlar ham ishtirok etishdi, shu jumladan O’zbekiston ham.

2023-yilgi TALIS tadqiqotida qatnashgan ba’zi davlatlar:

- Avstraliya
- Kanada
- Chexiya
- Niderlandiya
- Singapur
- Shtatlar
- O’zbekiston
- Finlyandiya
- Koreya Respublikasi
- Birlashgan Qirollik
- Yaponiya

va boshqa mamlakatlar.

TALIS tadqiqotining asosiy maqsadi o’qituvchilarning kasbiy rivojlanishini, ta’limdagi eng yaxshi amaliyotlarni aniqlash va o’qituvchilarni qo’llab-quvvatlash uchun qanday strategiyalarni amalga oshirishni aniqlashdir. 2023-yilda o’tkazilgan tadqiqotda o’qituvchilarning ish sharoitlari, kasbiy tayyorgarligi, ta’lim metodologiyasi va o’qituvchilarning muvaffaqiyatlariga ta’sir etuvchi omillar ko’rib chiqildi.

TALIS dasturi har uch yilda qayta o’tkaziladi, shuning uchun keyingi tadqiqot 2026-yilda amalga oshirilishi kutilmoqda.

TALIS dasturi dunyo ta’lim tizimlarining sifatini oshirishga katta hissa qo’shgan va qo’shayotgan muhim xalqaro tadqiqot dasturidir. Dastur o’qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga, ta’lim siyosatining modernizatsiyasiga va ta’lim tizimlarining samaradorligini oshirishga katta ta’sir ko’rsatmoqda. TALISning muvaffaqiyatli tatbiqi ta’limdagi yangi metodlarni qo’llash va

o‘qituvchilarning malakasini oshirish uchun mustahkam asos yaratmoqda, shu bilan birga, global ta’lim tizimining rivojlanishiga hissa qo‘shadi.

Xulosa. TALIS dasturining O‘zbekistonda o‘tkazilishi ta’lim tizimida sezilarli o‘zgarishlarga olib kelishi kutilmoqda. O‘qituvchilarning malakasini oshirish, yangi pedagogik metodlarni joriy etish, ta’lim tizimidagi boshqaruvni yaxshilash va ta’limning sifatini oshirish bo‘yicha amalga oshiriladigan tashabbuslar ta’lim jarayonini yanada samarali va raqobatbardosh qiladi. Shuningdek, TALISning ma’lumotlari ta’lim siyosatini takomillashtirish va o‘qituvchilarning ish sharoitlarini yaxshilash uchun yangi imkoniyatlarni yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qarshiboyeva, X. K. (2020). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ona tili va o‘qish darslarida nutqiy faoliyatini takomillashtirish yo‘llari. *Konferensiya, 1(1)*, 379-382.
2. Abdiyeva, G. B., & Qarshiboyeva, X. K. (2022). Dars jarayonlarida pedagogik texnologiyalarni qo‘llash orqali ixtirochilikka oid kompetensiyalarini shakllantirish. *Eurasian Journal Of Social Sciences, Philosophy And Culture, 2(1)*, 91-94.
3. Qarshiboyeva, X. K. (2023). TALIS xalqaro baholash dasturining ahamiyati va afzalliklari. *Mugallim ilmiy metodik jurnali, 1(3)*, 72-77.
4. Qarshiboyeva, X. K. (2021). Yozma savodxonlikni oshirishda boshlang‘ich sinflarda chiroyli yozuv malakalarini shakllantirish. *Konferensiya, 1(1)*, 286-289.
5. Karimovna, Q. X. (2022). Ixtirochilik masalalarini yechishga o‘rgatish bosqichlari. *Academic research in educational sciences, 3(12)*, 183-188.
6. Qarshiboyeva, X. K., & Muminov, Z. S. (2023). Boshlang‘ich sinf ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida o‘quvchilarining nutqiy faoliyatini rivojlantirish usullari. *Mugallim ilmiy metodik jurnali, 1(3)*, 269-274.
7. Karimovna, K. K. (2023). Taking the Education System to a New Level with the TALIS International Assessment Program and Action Strategy. *Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 4(4)*, 245-249.
8. Karimovna, Q. X. (2023). Boshlang‘ich sinflarda imloviy savodxonlikni oshirishda chiroyli yozuv malakalarini shakllantirishning ahamiyati. *O‘zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali, 2(23)*, 100-105.
9. Karshiboyeva, K. (2023). Use Of Integrated Educational Technologies In Higher Education. *Diversity Research: Journal of Analysis and Trends, 1(3)*, 254-261.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. B. Baymetov. Qalamtasvir. Darslik.- T.: 2006
2. X. X. Muratov. Qalamtasvir. – T.: 2020.
3. R. Xalilov Risunok. – T.: 2013.
4. B. Boymetov Qalamtasvir. O‘quv qo‘llanma. – T.: 1997.
5. B. Tojiev, S. Mahkamova. Qalamtasvir. (Dastlabki saboqlar). Metodik qo‘llanma. Toshkent.: 2013.
6. P. Xudoyberdiyev. Qalamtasvir. O‘quv qo‘llanma. Toshkent. 2023.